

Inventera åkerogräs!

Sebastian Sundberg & Jan Y. Andersson

Under 2021-2023 genomför SBF i samarbete med Sveriges lantbruksuniversitet, SLU en nationell åkerogräsinventering. Detta då vi vet ganska lite om hur utvecklingen ser ut hos dessa åkermarkernas anarkister. De utgör en ofta bortglömd men viktig del av odlingslandskapets biologiska mångfald, för sin egen skull men också för andra organismer, inte minst blombesökande insekter. Det finns mycket åkerkant i Sverige: 629 554 692 m vilket motsvarar 15,7 varv runt jorden, och med 1 m bredd blir det en yta av 630 kvadratkilometer! Vi vet att många åkerogräs har minskat kraftigt under 1900-talet till följd av effektiv frörensning, besprutning och mer tätväxande grödor. Detta ledde till att det sedan 2007 finns ett åtgärdsprogram för hotade åkerogräs (Kloth 2007). Av 138 taxa som till stor del är knutna till åkermarker är en fjärdedel (35) idag rödlistade. Åkerogräsen uppmärksammades redan i slutet av 1900-talet genom flera studier och inrättande av s.k. allmogeåkrar, åkrar som odlas enligt gamla metoder med äldre och mer ursprungliga sorter av grödor. Antalet allmogeåkrar har dock minskat successivt och antalet som har brukats kontinuerligt sedan dess är nog färre än tio i hela landet nu. I Danmark, Finland och Storbritannien har nationella åkerogräsinventeringar gjorts men ännu inte i Sverige (se bl.a. Andreasen m.fl. 1996).

Inventeringens mål

Målet med inventeringen är att vi ska få ett bättre grepp om åkerogräsens mängd och utbredning idag, deras relation till olika grödor, odlingsform (konventionell eller ekologisk) och jordtyp, vilken sedan utgör grunden för framtida återinventeringar. Kommer det in nya åkerogräs med nya grödor och ett varmare klimat? Finns det ytterligare arter eller underarter som minskar kraftigt, som blir rödlistade och har behov av uppmärksamhet? Målet är att vi ska samla in data från 1000 åkertegar, med god representativitet för hela Sveriges åkerareal.

Metod

Metoden för inventeringen är ganska enkel: det handlar om att inventera vilka arter (och underarter) samt ungefär hur många ogräsplantor som växer i en 100 m lång och 1 m bred sträcka längs åkerkanten. Inventeringen görs lämpligen från slutet av juni till början av augusti. Vallod-

lingar ingår inte. Inventeringen är uppdelad i två spår: ett prioriterat där det finns förvalda 2×2 km-rutor var 25:e km, samt ett fritt där du kan välja vilken åker som helst. Det prioriterade spåret ger en bättre statistisk representativitet medan det fria kan ge bättre kunskap om vad som växer tillsammans med ovanligare grödor. Det enda som krävs är att du har ett konto i Artportalen och att du anmäler ditt deltagande i projektet till någon av oss för att bli medlem. Att inventera en åkerkant tar 30-60 minuter för en van inventerare, men kan ta lite längre tid om du är ovan då det är viktigt att artbestämningarna blir korrekta. Sedan är det viktigt att du rapporterar ganska omgående så att din insats syns och ingen annan inventerar samma teg i onödan. Som medlem i projektet kan du på Artportals rapporteringssida se var de prioriterade områdena finns och vilka åkertegar som odlas ekologiskt (Figur 1). Det är även möjligt att rapportera direkt i fält genom checklisterapportering i din mobiltelefon.

Löpande kommunikation

Vi planerar att ordna en sida med löpande information om projektet på SBF:s websida, där du även kan ladda ner mer detaljerade instruktioner, fältprotokoll/checklista och artlistor (inklusive vilka svårbestämda taxa som det är beläggstvång på). Dessutom kommer projektet ha en Facebookgrupp där du kan ställa frågor och diskutera med andra inventerare. Det finns gott om bestämmingslitteratur, utöver standardflororna, där exempelvis Fogelfors (2006), med nycklar till åkerogräsens groddplanter, kan rekommenderas och laddas ned fritt. För artbestämningsproblem kan du även vända dig till Facebookgrupperna Vilken växt eller Los Adventivos. Projektet kommer att uppdatera och redovisa översiktliga resultat efter varje fältsäsong. Efter 2023 kommer vi göra en större sammanställning och vetenskaplig analys i samarbete med forskare på SLU.

Regionala satsningar?

Vår förhoppning är att detta projekt även ska inspirera till initiativ i de regionala föreningarna, som exkursioner till åkrar samt anordnandet av bestämningsträffar mot slutet av säsongen. Detta blir även ett test av hur väl nationella, ideella insatser fungerar och som kan leda till nya inventeringar i SBF:s regi framöver (som komplement till Årets växt), och kan på så sätt fylla tomrummet efter avslutade provinsflora-inventeringar!

Välkommen ut i åkerkanten i sommar!

Tack till Karl Soler Kinnerbäck som hjälpte till med fälttesterna under sin praktik hos SLU Artdatabanken under sommaren 2020, och till Sofie Wikberg som gjorde GIS-arbetet för kartfunktionen.

Litteratur

Andreasen, C., Stryhn, H. & Streibig, J.C. 1996. Decline of the flora in Danish arable fields. *Journal of Applied Ecology* 33: 619-626.

Åkerrättika, Raphanus raphanistrum, ett av våra minskande åkerogräs fotad av Inge Palmquist i Gagnef, Bodarna.